

Rebstrup uldspinderi

Skrevet 1996 af Poul Christensen

Nok er Danmark et lavland, og vore floder så små, så vi kalder dem åer og bække, men alligevel har vi gennem mange hundrede år forstået at udnytte den energireserve, der ligger gemt i et strømmende vandløb. Ved alle vore vandløb har man gennem tiderne bygget vandmøller, selv de allermindste blev udnyttet, idet man så stemmede vandet op i bassiner, mølledamme, og så lukkede op for strømmen, når der var samlet vand nok sammen.

Skvatmølle (Nationalmuseet)

De første vandmøller var ganske enkle typer kaldet skvatmøller, som i princippet blot var et vandret lille skovlhjul på en lodret akse stukket ned i åen. Akselen kunne så trække en mindre kværn, så man fik malet sit mel.

Stående hjul (Halkær)

Efterhånden som udviklingen skred frem byggede man større og større lodret stående hjul, som gennem en vandret akse ind i et møllehus udgjorde en stabil og kraftig energikilde, der kunne udnyttes til egentlig mølledrift. Var vandet sparsomt, måtte man "spare" det op i mølledammen, men ved konstant løbende åer anlagde man dæmninger, så energien altid var parat.

Da elproduktionen begyndte herhjemme, anlagde man i en kort årrække turbinedrevne elværker, men fandt dog hurtigt ud af, at vandkraften ikke slog til overfor det hastigt voksende elforbrug.

Her i vort hjørne af Himmerland har vi gennem hundreder af år haft mange vandmøller, ikke mindst Sønderup å kan opvise en hel del. En af dem lå i Rebstrup. I 1844 blev der opført en ny vandmølle her i for-

bindelse med en smedje og et filesliberi i møllen, dette bestod endnu i 1890, men i 1897, for 100 år siden omtales for første gang noget om et uldspinderi.

I 1905 købte uldspinder Anders Poulsen stedet, og fra da af havde industrien gjort sit indtog i Sønderup sogn. Anders Poulsen drev spinderiet indtil 1926, da det blev af Kristen Madsen Pedersen, som kørte videre til efter krigen, hvor sønnen Aage Pedersen tog over, indtil han i begyndelsen af 60'erne stoppede, for at hellige sig sit dambrug. Tiden var løbet fra små uldspinderier.

Vandet til driften af det store overfaldshjul, der sad på endevæggen af spinderiet kom fra Blindbæk og Tøttrupbæk. Gennem væggen gik den kraftige mølleakse, der inden døre havde et hjul, som via en drivrem til en under loftet anbragt drivakse fik denne til at køre. Fra denne lange drivakse kunne man så ved hjælp af remtræk til de enkelte maskiner sætte disse i gang, når man havde brug for det, karter, spinder, tvinder og hvad de ellers hedder alle sammen. Et ganske enkelt princip kan det synes, men det virkede.

De enkelte maskiner i spinderiet var af tysk oprindelse og stammede fra slutningen af forrige århundrede

Nibe arrest

og var af uransagelige veje nået frem til Sønderup ådal. Jeg skal undlade at berette om spinderiet, som jeg ikke har begreb om, men Aage Pedersen har venligst overladt Lokalhistorisk arkiv en video, der viser hele processen, og her kan interesserede opleve et stykke industrihistorie.

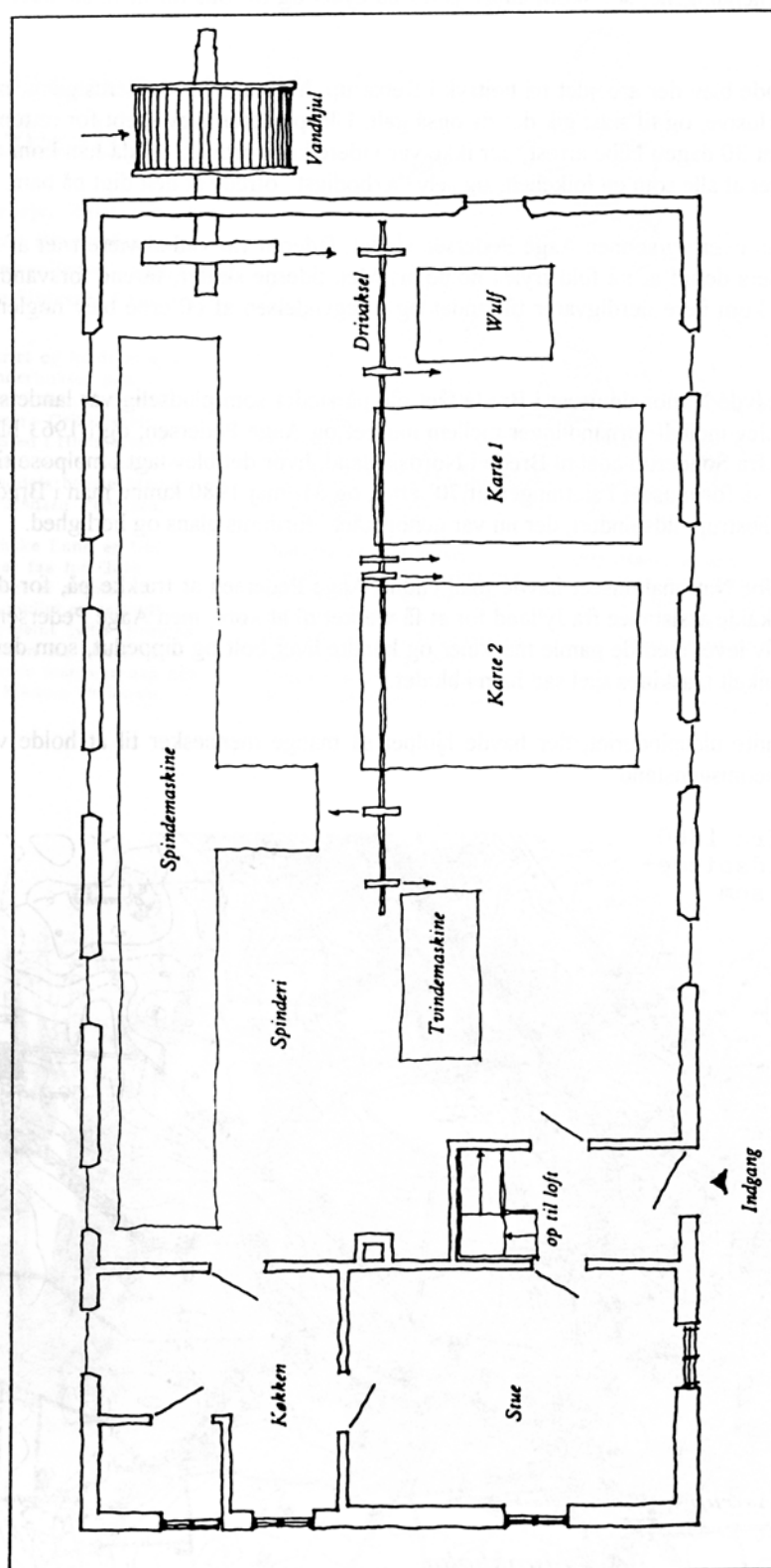
Under krigen blev der indført en række kriselove, som skulle sikre en nogenlunde jævn fordeling af de ressourcer, der var til rådighed, og bl.a. blev det bestemt, at alle fåreavlere skulle aflevere deres uld. I Himmerland steg antallet af får, men mængden af den afleverede uld faldt til gengæld. Alle vidste hvad der skete. Kristen Madsen Pedersen havde lavet sit eget hjælpeprogram for himmerlændingene, som kom langvejs fra på cykel og til fods for at få spundet sin egen uld.

I den periode blev der arbejdet på højtryk i Rebstrup, hvor alle havde deres gang, myndighedspersoner inklusive, og til sidst gik det da også galt. Uldspinderen blev slået for retten, fik en kæmpebøde, samt 30 dage i Nibe arrest, der ikke var videre komfortabel, og da han kom ud

igen blev han modtaget af alle som en folkehelt, og selv "ærbødigt" ofrede et helt digt på ham.

Efter krigen overtog sønnen Aage Pedersen stedet, faderen var ved at være træt af sliddet, og så gik det ellers derud af på fuld tryk i nogle år. Men tiderne skifter, fårene forsvandt efterhånden som der kom flere færdigvarer til landet og i begyndelsen af 1960'erne blev nøglen drejet om. Samtidig havde Nationalmuseet i Brede fået øje på stedet som pludselig var landets eneste af slagsen. Der blev indledt forhandlinger mellem museet og Aage Pedersen, og i 1963 blev hele herligheden kørt fra Sønderup ådal til Brede i Nordsjælland, hvor det blev lagt i mølpose til bedre tider. Disse kom så for museet i slutningen af 1970'erne, og 31. maj 1980 kunne man i Brede byde folk indenfor i Rebstrup uldspinderi, der nu var genopstået i fordums glans og herlighed. Heldigvis for Nationalmuseet havde man endnu Aage Pedersen at trække på, for det blev nødvendigt at tilkalde assistance fra Jylland for at få værket til at køre, men Aage Pedersen havde jo også hele sit liv levet med de gamle maskiner og kendte hver bolt og dippedut, som der skulle drejes på, hver enkelt maskines sjæl sad ham i blodet. Således endte uldspinderiet, der havde hjulpet så mange mennesker til at holde varmen, med at blive museumsgenstand.

Anlægget står ved Mølleåens Stampedam, mellem Ravnholm og Raadvad, hvor vejen mellem Lundtofte og Raadvad krydser Mølleåen. Hus og spinderi er intakt, men malekarm og vandhjul er desværre ikke i brugbar stand. Der er tanker om at restaurere værket og flytte det til Frilandsmuseet, så der kan blive adgang for publikum.

Plantegning over Rebstup uldspinderi

”Dagens Ærbødigt”

En Gaardejer Kristen Madsen Pedersen i Himmerland har af Menneskevenlighed fabrikeret ulovlige Uldvarer i stor Stil.

Det er trist og koldt at gaa uden Underbukser paa. Dem man køber, det er tit noget værre Celluldskidt. Men et sted i Himmerland bor der en, som kaldes kan en af landets bedste mænd: Kristen Madsen Pedersen.

I det ganske Land er Uld ikke til at faa for Guld. Salg af det er absolut strengt ulovligt og forbudt. I en borgemt jydsk Provins der til Gavn for alle find's Stedet, hvor man kan gaa hen: Kristen Madsen Pedersen.

Podagra og Halskatar mangen Mand erhvervet har, blot fordi han gik og frøs næsten underbukseløs. Saa gaar Folk i Himmerland bare til den kloge Mand. Ingen hjælper bedre end Kristen Madsen Pedersen.

Han maa snart i Spjældet gaa, (dog med Underbukser paa). Tit man blir til Spe og Spot, naar Ens Hjerte er for godt. Skæbnen tit er haard. Men vent, han vil faa sti Monument: Kristen Madsen Pedersen.

Ærbødigt